

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Збірник наукових праць «Гуманізація навчально-виховного процесу» ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» є правонаступником однойменного видання, що виходив друком у Слов'янському державному педагогічному університеті, який є фаховим із педагогічних наук (Затверджено постановою президії ВАК України від 10.02.2010 № 1-05/1).

Слов'янський державний педагогічний університет з 01.06.2012 р. реорганізований шляхом приєднання до Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.10.2011 р. № 992-р «Про реорганізацію деяких вищих навчальних закладів», наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30.12.2011 р. № 1600 «Про утворення державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» зі змінами, внесеними наказами № 205 від 21.02.2012 р. та № 785 від 05.07.2012 р.

Поштова адреса місцезнаходження ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»: вулиця генерала Батюка, 19, місто Слов'янськ Донецької області, Україна 84116.

ГУМАНІЗАЦІЯ

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Збірник наукових праць

(Випуск LXIX)

Слов'янськ – 2014

ISSN 2077-1827
УДК 371.13
ББК 74.202
Г. 94

Гуманізація навчально-виховного процесу : збірник наукових праць / [За заг. ред. проф. В.І. Сипченка]. – Вип. LXIX. – Слов'янськ : ДДПУ, 2014. – 365 с.

Редакційна колегія:

- Сипченко В.І.** – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор)
Борисов В.В. – доктор педагогічних наук, професор (заступник відповідального редактора)
Євтух М.Б. – академік АПН України, доктор педагогічних наук, професор
Солодухова О.Г. – доктор психологічних наук, професор
Бадер В.І. – доктор педагогічних наук, професор
Гавриш Н.В. – доктор педагогічних наук, професор
Гриньова В.М. – доктор педагогічних наук, професор
Григоренко В.Г. – доктор педагогічних наук, професор
Золотухіна С.Т. – доктор педагогічних наук, професор
Плахотнік О.В. – доктор педагогічних наук, професор
Омельченко С.О. – доктор педагогічних наук, професор
Пономарьова Г.Ф. – кандидат педагогічних наук, професор
Панасенко Е.А. – кандидат педагогічних наук, доцент

У збірнику праць представлено результати наукових досліджень проблеми впровадження в процес фахової підготовки майбутніх учителів сучасних інноваційних технологій. Висвітлено теоретико-методологічні основи професійної підготовки спеціалістів у галузі освіти, питання формування й розвитку методичної компетентності майбутнього учителя, роль і значення в цьому процесі мультимедійних, інформаційно-комунікаційних, інтерактивних технологій тощо.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, практичних працівників системи освіти.

In the collection of scientific works there are introduced the results of the scientific researches of the problem of the implementation of the modern innovational technologies in the process of the professional training of future teachers. There are highlighted the theoretical and methodological bases of the professional training of specialists in the field of education, the problems of the formation and the development of methodological competency of future teachers, the role and meaning of the multimedia, information and communicative, interactive technologies in this process.

For scientists, teachers, doctorates, graduate students, students of teacher training institutions, practitioners of education system.

Збірник наукових праць є фаховим виданням із педагогічних наук

(Бюлетень ВАК України № 3, 2010 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 8844, видано 09.06.2004 р.

Видано Державним комітетом телерадіо-вещання і радіомовлення України

Друкується за рішенням Вченої ради
Донбаського державного педагогічного університету
(протокол № 1 від 09.10.2014 р.)

ISSN 2077-1827

© Кафедра педагогіки вищої школи ДДПУ

СЛОВО РЕДАКТОРА

У Національній доктрині розвитку освіти зазначається: «Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві».

Цей документ регламентує створення таких засобів навчання, які відповідають світовому науково-технічному рівню і сприятимуть ефективній реалізації стратегічних напрямків сучасної національної освіти.

Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на нього інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які проникають в усі сфери людської діяльності, забезпечують поширення інформаційних потоків у суспільстві і утворюють глобальний інформаційний простір. Зараз в Україні йде становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційно-освітній простір. Цей процес супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу, пов'язаними із внесенням коректив у зміст технологій навчання, які повинні бути адекватними сучасним технічним можливостям і сприяти гармонійному входженню дитини в інформаційне суспільство.

Інформаційне середовище – засіб ефективної взаємодії учасників освітнього процесу: дітей, педагогів, батьків. Важливо відзначити, що інформаційно-комунікаційні технології можна успішно використовувати в освітній в управлінській діяльності, у методичній роботі і т.інш. Інноваційні педагогічні технології є однією з домінуючих тенденцій розвитку людства.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі – одна з актуальних проблем у педагогіці.

Система сучасної освіти потребує постійного впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Комп'ютерні технології покликані стати невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, значно підвищувати його ефективність.

Сучасні ІКТ, підвищуючи якість навчання й освіти, дозволяють людині швидше адаптуватися до навколишнього середовища, до соціальних змін, одержувати необхідні знання як сьогодні, так і в постіндустріальному суспільстві. Активне й ефективне впровадження цих технологій в освіту є важливим чинником створення нової системи освіти, що відповідає вимогам інформаційного суспільства.

Ми глибоко переконані в тому, що використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі сприяє підвищенню його ефективності, всебічному і гармонійному розвитку особистості учнів, розкриттю їх талантів, суттєво впливає на зміст, форми, методи і засоби навчання.

Матеріали збірника висвітлюють різні аспекти означеної проблеми, а його автори діляться досвідом використання інформаційно-комунікативних технологій в навчальному процесі сучасної початкової, загальноосвітньої та вищої школи. Сподіваємось, що запропоновані матеріали стануть у нагоді всім, хто переймається питаннями освіти та виховання сучасних школярів, а завтрашніх громадян незалежної української держави.

Сипченко В.І. – завідувач кафедри педагогіки вищої школи

ВИЩА ШКОЛА

Лещенко М.

*доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник
ІТЗН НАПН України*

УДК 378.147.091:004

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІКТ

У статті схарактеризовано методологічні засади підготовки майбутніх учителів до використання ІКТ у професійній діяльності. Висвітлено авторську теорію пізнавально-активного поля як визначальної характеристики педагогічної реальності. Визначено роль ІКТ у посиленні позитивного потенціалу пізнавально-активного поля. З'ясовано доцільність застосування ІКТ при створенні інформаційно-навчального образу. Стверджується, що майстерне застосування ІКТ розширює операційні можливості педагогічної реальності, поглиблює її віртуальні характеристики і створює умови для духовно-креативного розвитку учителя й учнів. Подальшого дослідження потребує проблема розвитку в учителя умінь посилювати віртуальні характеристики педагогічної реальності, що сприятиме підвищенню її атрактивності для учнів.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель, методологічні засади, педагогічна реальність, пізнавально-активне поле, ІКТ.

Лещенко М.

*доктор педагогических наук, профессор, ведущий научный сотрудник
ИИТСО НАПН Украины*

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К СОЗДАНИЮ ПОЗИТИВНОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РЕАЛЬНОСТИ СРЕДСТВАМИ ИКТ

В статье охарактеризованы методологические основы подготовки будущих учителей к использованию ИКТ в профессиональной деятельности. Раскрыта авторская теория познавательно-активного поля как определяющей характеристики педагогической реальности. Определена роль ИКТ в усилении положительного потенциала познавательно-активного поля. Выяснено целесообразность применения ИКТ при создании информационно-учебного образа. Утверждается, что искусное применение ИКТ расширяет операционные возможности

Література

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности / В.И.Андреев – Казань: Изд-во Казанского уни-та, 1988. – 228 с.
2. Барон Ф. Личность как функция проектирования человеком своего себя / Ф.Барон // Вопросы психологии. – 1990. – № 2. – С. 153-159.
3. Энгельсмайер П.К. Творческая личность и среда в области технических изобретений. / П.К.Энгельсмайер – М.: Образование, 1977.
4. Лук А.Н. Мышление и творчество. / А.Н.Лук – М.: Политиздат, 1976. – 114 с.
5. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С.О.Сисоева – К.: Поліграф книга, 1996. – 406 с.

ЗМІСТ

ВИЩА ШКОЛА

СЛОВО РЕДАКТОРА	3
ЛЕЩЕНКО М.	5
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ТВОРЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІКТ	
КОРОТЯЄВ Б.	14
ЧЕМУ УЧИТ ТЕОРИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ФИЛОСОФИИ КАК АБСОЛЮТНО НОВАЯ И САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ ОТРАСЛЬ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ЗНАНИЯ?	
ВАСИЛЬЄВА М.	19
КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПІДґРУНТЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ	
ХИЖНЯК І.	28
ЕЛЕКТРОННА ЛІНГВОМЕТОДИКА ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	
ГАВРІЛОВА Л.	38
МУЛЬТИМЕДІА: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ І МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ ПОГЛЯД	
ОЛЕФІРЕНКО Н.	47
НАВЧАННЯ ПРОЕКТУВАННЮ ДИДАКТИЧНИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
ГОЛОВКО М., КРАЙНОВА Л.	55
МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ВИЩОЇ ШКОЛИ	
ГРИНЬКО В.	63
РОЗВИТОК ІК-КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВЗАЄМОДІЇ З ВИКЛАДАЧЕМ У ПЕРІОД ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	
ГРИЩЕНКО Т.	71
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В СИСТЕМІ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ	

ДЕЙНИЧЕНКО Л.	78
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ	
ЗУБАРЄВА О.	86
СЦЕНІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЕФЕКТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	
БОНДАРЕНКО Н., ЛЯШОВА Н.	93
ДО ПРОБЛЕМИ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
ПОМИРЧА С., РАДЗІВСЬКА О.	101
РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОКОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
RESHETOVA I.	109
THE INTERPRETATION OF THE SYSTEM OF ADMINISTRATION PROVISION OF THE INNOVATIONAL ACTIVITY OF TEACHERS OF SECONDARY EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS	
СИРОТЕНКО В., ШУТІНА О.	118
ТЕСТУВАННЯ ЯК ВАГОМИЙ КОМПОНЕНТ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННІ ІНТЕРАКТИВНО-ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
СМИРЕНСЬКИЙ В.	127
ПЕДАГОГІЧНА ІМПРОВІЗАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ	
ФАТАЛЬЧУК С., ПУЧКОВ І.	135
«ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» ТА ЙОГО РОЛЬ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
ЦВЕТКОВА Г., КІРКАЧ О.	146
АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	
ЦЕПОВА І.	154
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕКТРОННОЇ НАОЧНОСТІ	
ЛОБАЧОВА І.	161
РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ СТВОРЕННЯ РОЗУМНИХ КАРТ	

БЕСКОРСА О.	167
МОДЕЛЮВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІКТ	
ЯБУРОВА О.	173
КОМУНІКАТИВНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ	
КАЙДАН В., КАЙДАН Н.	179
ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ: СУТНІСТЬ, ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТЕРМІНУ	
ДЕРМЕЛЬОВА Н., ЧЕРЕДНИЧЕНКО В.	186
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТЕМБРОВОГО СЛУХУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ	
ЗАКРЕВСЬКА Є., СУК А.	192
ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ	
КРОШКА С., БОРИСЕНКО Л., ЄРШОВ С.	205
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ	
СЛУЦЬКИЙ Я.	212
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ МЕТОДОМ УЧАСТІ У ВОЛОНТЕРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	
ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ	
ТИМЧУК Л.	219
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ТВОРЧОСТІ В СУЧАСНОМУ ІКТ-ПРОСТОРИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
ПАНАСЕНКО Е.	229
ДО ВИТОКІВ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКСПЕРИМЕНТАХ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВЦІВ (60–70-ТІ РР. ХХ СТ.)	
ДОНЧЕНКО Я.	236
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИВЧЕННЯ ОСНОВ ІНФОРМАТИКИ ТА ІКТ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ В УКРАЇНІ (1993–2003РР.)	

ІРЗА В.	343
ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ І.Г. ТКАЧЕНКА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ШКОЛЯРІВ	
МІНКІНА Ю.	348
РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ	
ЗАГАЛЬНА ШКОЛА	
КУЗЬМІНА О.	384
ВПЛИВ „ДОІНТЕРНАТНОГО ЖИТТЯ” НА ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ	
КОРОБСЬКА Г.	360
РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ ШКОЛЯРІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ	
ГРИГОРЕНКО Г.	266
ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ЗДОРОВ'ЯТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ІІ НАЦІОНАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ	
ЧЕРНЕНКО-ШНУРКО Д.	271
ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗОШ	
ЧОРНОБРОВИЙ Р.	277
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО МЕДІАСЕРЕДОВИЩА	
ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ	
ГЕОРГЯН Н., САДОВА Т.	284
ОРГАНІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ПРАЦІ ЛЮДЕЙ ТВОРЧИХ ПРОФЕСІЙ	
ПОЧАТКОВА ШКОЛА	
ЄВТУХОВА Т., ПЛАХОТСЬКИЙ О.	294
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МАЛЮВАННЮ З НАТУРИ ОБ'ЄМНИХ ПРЕДМЕТІВ	

КРИКУН І.	303
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ПРАЦЕЛЮБСТВА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У СІМ'І	
ЧЕПІГА В.	310
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	
ДЬОМІНА В., БАЗИЛЬЧУК Т.	317
ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. СУХОМЛИНСЬКОГО	
ЯСТРЕБОВ М.	324
ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	
ПСИХОЛОГІЯ	
ЖЕЛАНОВА В.	332
РЕФЛЕКСІОГЕНЕЗ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ	
САРІЄНКО В.	338
МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ	
СЕДАШЕВА С.	345
АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ ДО ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА	
ЖИДКОВА О., ГУСАЧЕНКО Л.	352
ТВОРЧА ОСОБИСТІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІКИ ТВОРЧОСТІ	

ПСИХОЛОГІЯ

Желанова В.

доктор педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

УДК 378.011.3-051

РЕФЛЕКСИОГЕНЕЗ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкрито сутність поняття „рефлексіогенез”. Розглянуто його провідні напрями, що відповідають мотиваційно-ціннісному, когнітивному, операційно-діяльнiсному складовим компонентам рефлексивної компетентності, а також типам педагогічної рефлексії. Схарактеризовано процес рефлексіогенезу відповідно адаптивно-технологічному, імітаційно-технологічному, професійно-технологічному етапам технології контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів, що відбиває цілісну динаміку формування педагогічної рефлексії майбутнього фахівця.

Ключові слова: рефлексіогенез, рефлексивна компетентність, технологія контекстного навчання, адаптивно-технологічний, імітаційно-технологічний, професійно-технологічний етапи технології контекстного навчання.

Желанова В.

доктор педагогических наук, доцент кафедры дошкольного и начального образования ДЗ „Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко”

Шевченко”

РЕФЛЕКСИОГЕНЕЗ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В ТЕХНОЛОГИИ КОНТЕКСТНОГО ОБУЧЕНИЯ

В статье раскрыта сущность понятия „рефлексіогенез”. Рассмотрены его основные направления, соответствующие мотивационно-ценностному, когнитивному, операционально-деятельностному компонентам рефлексивной компетентности, а также типам педагогической рефлексії. Охарактеризовано процес рефлексіогенеза в соответствии с этапами технологии контекстного обучения будущего учителя начальных классов который отражает целостную динамику формирования педагогической рефлексии

Ключевые слова: рефлексіогенез, рефлексивная компетентность, технология контекстного обучения, адаптивно-технологический,

имитационно-технологический, профессионально-технологический этапы технологии контекстного обучения.

Zhelanova V.

Doctor of pedagogical sciences, associate professor of preschool and primary education SE „Taras Shevchenko Luhansk National University”

REFLEXIOGENESIS OF AN INTENDING ELEMENTARY SCHOOL TEACHER IN CONTEXTUAL LEARNING TECHNOLOGY

The essence of the concept „reflexiogenesis” is disclosed in the article. Its main directions corresponding to motivational-value, cognitive, operational-active components of reflexive competence, as well as the types of pedagogical reflection are considered. The processes of reflexiogenesis in accordance with the stages of the technology of the intending elementary school teacher training context that reflects the dynamics of the formation of a coherent pedagogical reflection are characterized.

Keywords: reflexiogenesis, reflexiogenesis directions, reflexive competence, technology contextual learning, adaptive technology, simulation and technology, professional and technological stages of technology contextual learning.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Значущою тенденцією сучасної освіти в Україні є її рефлексивна орієнтація. Ми вважаємо, що ця позиція є цілком виправданою, оскільки змінюються базові орієнтири освіти – від „освіти на все життя” – до „освіти через все життя”, до самоосвіти. Отже, метою сучасної вищої школи є підготовка фахівця, здатного працювати не на рівні дій та операцій, коли мета відома й не підлягає рефлексії, а на рівні діяльності, коли мета обумовлюється змістом і в людини є альтернатива вибору, що потребує рефлексії. До того ж рефлексія є значущою саме для педагогічної діяльності в силу її дослідницького, нерегламентованого характеру. Отже, дійсно, процес гуманізації, що пронизує діяльність сучасної вищої школи, вимагає підвищеної рефлексії в пізнанні людиною самої себе і підвищеного відчуття відповідальності за іншу людину. Тобто педагогічна рефлексія набуває особливої актуальності у процесі підготовки майбутніх педагогів у ВНЗ. При цьому ми наполягаємо, що найбільш сприятливою щодо формування зазначеного феномену є технологія контекстного навчання. Оскільки саме в межах контекстного навчання засобами певних дидактичних форм, методів та засобів моделюється предметний та соціальний зміст майбутньої професійної діяльності й відбувається трансформація навчальної діяльності в професійну. Відповідно окресленому процесу в межах контекстного навчання спостерігаються

певні динамічні зміни й у професійній рефлексії майбутнього фахівця, що потребує окремого вивчення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній виокремлюється такі наукові напрями розробки педагогічної рефлексії, а саме: дослідження педагогічної рефлексії як важливої професійної педагогічної якості, що тотожна поняттю здатність (Н. Кузнецова, А. Маркова, А. Реан); доведення вагомості рефлексивних процесів у становленні й розвитку особистості фахівця (Г. Балл, І. Бех, З. Карпенко, Р. Павелків, В. Семиченко, Д. Шон); діяльнісний напрям, відповідно до якого педагогічна рефлексія розглядається як вид діяльності (А. Бізяєва, І. Котова, Ю. Кулюткін, Л. Мітіна, І. Стеценко, Г. Сухобська); аналіз взаємозв'язку педагогічної рефлексії з професійною компетентністю, самоосвітою й інноваційною діяльністю вчителя (А. Маркова, Л. Подимова, В. Сластьонін); розробка феномену рефлексивної компетентності (О. Анісімов, О. Бодальов, А. Деркач, Ю. Кушеверєва, О. Поліщук, І. Ульяновіч); дослідження рефлексії дидактичної діяльності (В. Бондар, А. Лозенко, О. Савченко, І. Шапошнікова); розкриття змісту рефлексивних умінь (Л. Артюшина, В. Журко, А. Лозенко, С. Синельников), зокрема, рефлексивно-перцептивних умінь учителя (С. Кондратьєва, Н. Кузьміна, Л. Мітіна); дослідження рефлексії як механізму ефективного регулювання руху до якісного результату (Г. Бізяєва, В. Бондар, В. Давидов, В. Краєвський, І. Лернер, О. Савченко, В. Семиченко, В. Слободчиков, А. Хуторської, Г. Цукерман, І. Шапошнікова та ін.). Різні аспекти проблеми контекстного навчання розробляються в працях А. Вербицького та представників його наукової школи, а саме: концептуальні положення й сутність контекстного навчання (А. Вербицький); формування професійної компетентності в умовах контекстного навчання (О. Ларіонова, О. Попова, К. Шапошніков); використання ідей інтеграції в контекстному навчанні (О. Ларіонова, В. Теніщева); психологічні основи контекстного навчання (Т. Дубовицька, Н. Жукова); формування ціннісно-мотиваційної сфери особистості майбутнього фахівця в процесі контекстного навчання, зокрема, особистісної та професійної спрямованості (Ю. Верхова); пізнавальної та професійної мотивації (Н. Бакшаєва, В. Кругліков); розвиток самоактуалізованої особистості (Т. Дубовицька); провідні організаційні форми контекстного навчання (Е. Андреева, Н. Борисова, В. Вербицький, К. Гамбург, О. Ларіонова). Проте при такій високій зацікавленості рефлексивною проблематикою, а також різними напрямками контекстного навчання, питання, пов'язані з розглядом динамічних аспектів формування

рефлексії майбутнього вчителя початкових класів у межах контекстного навчання залишаються поза увагою науковців.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою поданої статті є розкриття сутності, напрямів та етапів рефлексіогенезу в технології контекстного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У представленому дослідженні для визначення специфіки розвитку педагогічної рефлексії майбутнього вчителя початкових класів нами до наукового обігу уведено поняття „рефлексіогенез”. З'ясуємо сутність зазначеного феномену. Відзначимо, що він відбиває динамічні аспекти технології контекстного навчання, що пов'язані з формуванням педагогічної рефлексії й базується на рефлексивній компетентності, а саме на розумінні її як метакомпетентності, що є інтегрованою характеристикою особистості, яка представлена сукупністю компонентів, адекватних рефлексивній діяльності, що реалізуються в ефективному здійсненні рефлексивних процесів і зумовлюють успішне оволодіння професійною діяльністю.

Підкреслимо, що провідні напрями рефлексіогенезу є відповідними до структури рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкових класів, яку ми розглядаємо у двох площинах. Підставою першої є структурно-діяльнісна ознака, що узадається на психологічній структурі діяльності, яка доведена О. Леонтьєвим і визначена ним як єдність та взаємодія категорій потреби, мети, мотивів, дій (операцій) [4], а також на положенні О. Бодальова [1], відповідно до якого в структурі рефлексивної компетентності доцільно виокремити дві групи особистісних утворень, а саме: ті, що постають як спонукачі діяльності та поведінки, і ті, що складають їх виконавчий компонент.

У цій площині структура рефлексивної компетентності майбутніх учителів початкових класів представлена мотиваційно-ціннісним, когнітивним, операційно-діяльнісним компонентами. Тобто спонукальним складником рефлексивної компетентності є її мотиваційно-ціннісний компонент; виконавчим – когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти.

Основою другої позиції є зазначене вище виокремлення певних типів педагогічної рефлексії. Відповідно до цього підходу структура зазначеного феномену містить особистісну, інтелектуальну, кооперативну, комунікативну, контекстну рефлексію, що синтезуються в контекстній рефлексії.

Ми переконані, що обґрунтована в дослідженні структура рефлексивної компетентності є синтезом зазначених наукових позицій. Підтвердженням цього умовиводу є факт зв'язку когнітивного й операційно-

діяльнісного компонентів рефлексивної компетентності, що представлені певними знаннями й уміннями, з окресленими вище типами рефлексії [3].

Таким чином, зазначені позиції стосовно структури рефлексивної компетентності є ґрунтовними щодо виокремлення певних напрямів рефлексіогенезу, що відповідають провідним складникам рефлексивної компетентності.

Так, мотиваційні аспекти зазначеного феномену будуть трансформуватися таким чином: мотиви, потреби в рефлексивній діяльності, рефлексивна установка, ціннісне ставлення до контекстної рефлексії.

Розвиток когнітивного та операційно-діяльнісного складників рефлексії відповідно пов'язаних зі зміною знань і вмінь від тих, що відбивають особистісний, інтелектуальний тип рефлексії, – до знань та вмінь, що стосуються кооперативної та комунікативної рефлексії. Тобто рефлексія, спрямована „на себе, розширюється рефлексією, спрямованою „на інших”. Утім, якщо використати типи рефлексії відповідно до її спрямованості, інтрапсихічна поширюється інтерпсихічною.

Нарешті за часовою ознакою рефлексія розвивається від ретроспективної та ситуативної – до перспективної, що пов'язана з антиципаційними процесами. При цьому відзначимо, що рефлексивні антиципаційні процеси є узasadнювальними в системі контекстного навчання. Загалом поглинання „в себе” змінюється на поглинання „в професію”.

Отже, рефлексіогенез майбутніх учителів початкових класів є процесом поступового розвитку складників рефлексивної компетентності в напрямі їх ускладнення й поширення діапазону реалізації різних типів педагогічної рефлексії, що синтезуються в контекстній рефлексії.

Розгортання розглянутих вище динамічних процесів співвідноситься з певними етапами розробленої нами технології, які відповідно до теорії контекстного навчання збігаються з навчальною діяльністю академічного типу, квазіпрофесійною діяльністю, а також навчально-професійною діяльністю студентів [3].

Отже, урахувавши цю позицію, розглянемо детальніше процес рефлексіогенезу майбутніх учителів початкових класів у форматі певних етапів технології контекстного навчання.

Перший етап – адаптивно-технологічний (навчальна діяльність академічного типу, семіотична навчальна модель, перший курс навчання у ВНЗ). Зазначимо, що початковий етап формування педагогічної рефлексії швидше пов'язаний з формуванням рефлексії не як професійної якості, а як базового особистісного утворення, що реалізується у зверненні студента до себе, з формуванням мотивації до рефлексивної діяльності, а також знань

щодо сутності самого феномену рефлексії та вмінь, відповідних до особистісної та інтелектуальної рефлексії. Оскільки на цьому етапі переважними є саме ці типи рефлексії, хоча й починають з'являтися елементи комунікативної рефлексії. Якщо говорити про типи рефлексії, що виокремлюються за часовим критерієм, то переважає ситуативна й ретроспективна рефлексія; за спрямованістю – інтрапсихічна. Тобто означене поглинання „у себе” є тільки підґрунтям щодо формування рефлексивної компетентності.

Другий етап – імітаційно-технологічний (квазіпрофесійна діяльність, імітаційна навчальна модель, другий та третій курс навчання у ВНЗ). У форматі цього етапу відбувається формування педагогічної рефлексії вже як професійно-особистісної якості вчителя, тобто відбувається поглинання „у професію”. Мотивація до рефлексивної діяльності стає більш усвідомлюваною й стійкою, тобто мотиви набувають статусу фіксованої установки. Когнітивні та операційно-діяльнісні аспекти рефлексивної компетентності пов'язані з формуванням системи знань і вмінь, необхідних у сфері реалізації міжособистісного пізнання, оскільки переважною є комунікативна рефлексія. Починають формуватися інтерпсихічна й прогностична рефлексія. Тобто рефлексивна орієнтація на себе в минулому, змінює вектор орієнтації на інших та себе в майбутньому. Продовжують також розвиватися й поширюватися особистісна та інтелектуальна рефлексія.

Третій етап – професійно-технологічний (навчально-професійна діяльність, соціальна навчальна модель, четвертий курс навчання у ВНЗ).

У процесі навчально-професійної діяльності відбувається формування рефлексивної компетентності як цілісної, інтегрованої професійно-особистісної якості майбутнього вчителя початкових класів. Мотиваційний складник зазначеного конструкту характеризується стійким ціннісним ставленням до рефлексивної діяльності. Когнітивні й операційно-діяльнісні аспекти рефлексивної компетентності даного етапу пов'язані з формуванням знань й вмінь, що відбивають вищі типи педагогічної рефлексії й реалізуються у процесі цілісного науково-методологічного аналізу, проектування, моделювання, прогнозування своєї рефлексивної діяльності, а також рефлексивної діяльності інших. Отже, переважними є вищі типи педагогічної рефлексії, а саме: кооперативна, комунікативна, тобто соціальна, а також інтерпсихічна, перспективна, що синтезуються в контекстній рефлексії. На цьому етапі вже повною мірою реалізуються детермінаційні функції рефлексивної компетентності, що зумовлюють розвиток мотиваційної, смислової, суб'єктної сфери майбутніх учителів початкових класів.

Висновки. Отже рефлексіогенез майбутнього вчителя початкових класів є динамічним процесом поступового розвитку складових рефлексивної компетентності в напрямі їх ускладнення й поширення діапазону реалізації різних типів педагогічної рефлексії, що синтетизуються в контекстній рефлексії. Провідні напрями рефлексіогенезу пов'язані з розвитком мотивації до рефлексивної діяльності, смислового ставлення до неї, а також формуванням рефлексивних знань та вмій. Розгортання зазначених динамічних процесів співвідноситься з певними етапами розробленої нами технології. Окреслені позиції можуть стати базовими щодо розробки педагогічного інструментарію технології контекстного навчання відповідно її процесуальним складникам.

Література

1. Бодалев А. А. Психология личности / А. А. Бодалев. – М. : МГУ, 1988. – 188 с.
2. Желанова В. В. Рефлексивна складова професійної компетентності як результативно-цільова основа контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів у ВНЗ / В. В. Желанова // Вісн. Луган. наці. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2012. – № 19(254). – С. 247 – 261.
3. Желанова В. В. Теоретичні аспекти технології контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів / В. В. Желанова // Вісн. Луган. наці. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. – 2012. – № 22(257). – С. 239 – 249.
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1977. – 304 с.

Сариєнко В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет“

УДК 373.3.016:51

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ І ТЕРМІНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

У статті розглядаються особливості математичної мови і її вплив на розвиток логічного мислення школяра. Зазначаються міждисциплінарні проблеми і розглядаються шляхи їх розв'язання. Розглядається принципи функціонування математичної мови і їх місце в методиці її навчання. Зазначаються недоліки у навчанні школярів математичній мові і пропонуються шляхи їх усунення.

Ключеві слова: розумова діяльність школярів, математична мова, процес навчання, математичні символи, термінологія, знакові засоби.

Сариєнко В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естественно-математических дисциплин ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ПОНЯТИЙ И ТЕРМИНОВ В ОБУЧЕНИИ

В статье рассматриваются особенности математической речи и ее влияние на развитие логического мышления школьника. Указываются междисциплинарные проблемы и рассматриваются пути их решения. Рассматриваются принципы функционирования математического языка и их место в методике обучения математике. Указываются недостатки в обучении школьников математическому языку и предлагаются пути их устранения.

Ключевые слова: умственная деятельность школьников, математический язык, процесс обучения, математические символы, терминология, знаковые средства.

Sariyenko V.

a candidate of pedagogical Sciences, Associate Professor of the department of natural and mathematical Sciences Donbass State Teachers' Training University

LINGUISTIC FEATURES OF MATHEMATICAL CONCEPTS TERMS AND LEARNING

The article reviews the features of mathematical language and its influence on the development of logical thinking student. Specified interdisciplinary problems and considered solutions. Consider the principles of operation of mathematical language and their place in the methods of teaching. Indicate shortcomings in teaching students mathematical language and suggests ways to address them.

Keywords: mental activity of pupils, mathematical language, learning, mathematical symbols, terminology, symbolic means.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ідея формування і розвитку математичної культури молодшого школяра полягає у тому, що в процесі навчання учні опановують необхідними математичними знаннями, зафіксованими в послідовно розвинених знакових засобах, систематизованих з урахуванням вікових особливостей розумової діяльності школярів, своєрідності загальної мови й особливостей математичної мови. В результаті математична мова включається в структуру природної мови школярів і сприяє свідомому засвоєнню як змістовних, так і операційних аспектів математичного знання. Тому мовні аспекти розвитку математичної культури учнів припускають вивчення

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Збірник наукових праць

(Випуск LXIX)

Відповідальний за випуск:

Швидкий С.М. – кандидат історичних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи ДДПУ

Статті друкуються в авторській редакції. Відповідальність за допущені помилки та неточності несуть автори публікацій.

Макет і верстка – **Черкашина Л.А.**

Адреса редакції: вул. генерала Батюка, 19. Кафедра педагогіки вищої школи Донбаського державного педагогічного університету, м. Слов'янськ, Донецької області, Україна, 84116.

Тел.: + 380509898962 (в робочі дні та години).

E-mail: kaf.phsdspu@gmail.com.

Підписано до друку 09.10.2014 р. Формат 60x84 1/16.

Ум.др.арк. 22,81. Друк лазерний. Зам. № 376. Накл. 300 прим.

Надруковано в ТОВ «Цифрова типографія»

Адреса: м. Донецьк, вул. Челюскінців, 291а, тел.: (062) 388-07-31, 388-07-30